

Pisarski Stanisław

~~Asiata~~ Spi. drzet A. Gillera

Spis biograficzny
i
SPIS

DZIEŁ i ARTYKUŁÓW

Agatona Gillera

zestawił

MŚCISŁAW.



PRZEMYŚL.

DRUKIEM i NAKŁADEM S. F. PIĄTKIEWICZA.

1894.

S P I S

DZIEŁ I ARTYKUŁÓW

Agatona Gillera

zestawił

MŚCISŁAW.



INSTYTUT
BADAŃ LITERACKICH PAN
BIBLIOTEKA

00-330 Warszawa, ul. Nowy Świat 79
Tel. 26-68-63

PRZEMYŚL.

DRUKIEM I NAKŁADEM S. F. PIĄTKIEWICZA.

<http://rcin.org.pl>

1894



17.924

Wydając, choć niedokładny jeszcze: Spis dzieł, broszur i rozrzuconych w licznych dziennikach i pismach peryodycznych, pojedynczych artykułów i korespondencyj pióra Agatona Gillera, poprzedzamy go krótkim szkicem biograficznym, chcąc w ten sposób uczcić pamięć niedawno zgasłego męża, zasługującego w całej pełni na jedno z pierwszych miejsc na dziejowych kartach naszej martyrologii, oraz w celu wykazania ich znaczenia dla historii porozbiorowej i przedstawienia ich genezy.

Agaton Giller, którego życie całe, począwszy od wczesnej młodości ściśle związane było ze sprawą Polski, w swoich pracach historycznych z ostatniej doby dziejów porozbiorowych, jako naoczny świadek, biorący bezpośredni udział w Komitecie Centralnym, w Rządzie Narodowym i w sprawach powstania r. 1863/4 wiele podaje materiałów, wiele objaśnia i prostuje; bezstronnością zaś i spokojem wypowiedzianych sądów, daje zupełną rękojmię prawdziwości podawanych faktów i charakterystyki osób działających.

W pracach statystycznych i opisowych, do rzędu których zaliczyć musimy „Opisanie Zabajkalskiej krainy na Syberyi“ i „Podróż po kraju Słowackim“ zdradza przy dokładnej

znajomości języków słowiańskich, ściśle a gruntowne badania naukowe, a wreszcie gorące interesowanie się — o ile sam nie jest inicjatorem — wszystkim, co miało jakikolwiek związek z polskością, olbrzymia korespondencya z wybitnymi osobistościami swojego czasu, z wielką skrupulatnością składana według dat, dotyczących spraw i osób, jest miarą jego rozległych stosunków i wszechstronnej znajomości spraw politycznych i ekonomicznych tak kraju, jak i emigracyi.

Oddajemy tedy spis nasz do druku w nadziei, że zachęci on może kogoś z bardziej powołanych do napisania obszerniejszego studyum o życiu i pracach Agatona Gillera lub do powtórnego wydania dzieł jego.

We Lwowie, 1. czerwca 1894.

Wydawcy.

I.

SZKIC BIOGRAFICZNY

przez

MŚCISŁAWA.

Agaton Giller, syn Jana Kantego i Franciszki z Szpadkowskich, urodził się w Opatówku pod Kaliszem w Królestwie Polskiem, 10. stycznia 1831 r.

Pierwsze nauki elementarne pobierał w rodzinnym Opatówku pod okiem ojca, starego napoleonczyka i kochającej matki. Następnie po ukończeniu IV. klasy powiatowej szkoły w Kaliszu oddano go do gimnazyum kazimierzowskiego w Warszawie.

Pierwszym, ważniejszym ciosem dla młodziutkiego Agatona była śmierć ojca jego w r. 1846; w tym również roku rząd moskiewski zwinął ukończone przez niego gimnazyum.

Osieroczonego przygarnął do siebie wuj Józef Szpadkowski, patron trybunału w Łomży, gdzie Agaton dokończył nauki gimnazyalne, oddając się przy tem gorliwie studjom nad historją i literaturą Polski oraz krajoznawstwem.

Na odgłos trąbki bojowej z pod Miłosławia i Książa na Węgrzech, z garstką gorącej młodzieży pospiesza 18-letni Agaton przez Wielkopolskę, Szląsk

ku granicy węgierskiej, by wzmocnić szeregi legionu polskiego, walczącego w obronie wolności Węgier w r. 1848. Przytrzymany jednak przez straż pruską na granicy, uwięziony został w Raciborzu i dopiero po 9-ciu miesiącach udało się, będącemu wówczas w pruskiej służbie asesorowi, Polkowi przygotować miejscowy paszport na obce nazwisko i ułatwić uwolnienie z więzienia. Rzucony, bez utrzymania, w nieznanym mu strony Księstwa Poznańskiego, znalazł zajęcie jako nauczyciel prywatny w domu Władysława Euzebiusza Kosińskiego w Targowej Górze pod Wrześnią. Korzysta tutaj z obszernej domowej biblioteki Kosińskich, próbując równocześnie młodziutkich sił swoich na polu publicystyki, jako korespondent dzienników poznańskich.

„Żywot jego codzienny, był już wtenczas — pisze o nim jeden z rówieśników — na wskrós moralny, skromny, ale twardy, że tak powiem, w najszlachetniejszym znaczeniu, żołnierski. W rzadkich tylko wypadkach, oddychał chwilę wolniej dla siebie wchodząc w towarzystwo; lecz i tu, gdy młodzież używała praw swoich w pełnej swobodzie towarzyskiej, on, który z lubością patrzył, gdy się inni bawili, sam nie brał udziału, gdyż zawsze znalazł kogoś: mężczyznę czy kobietę, starca czy młodzieńca, z którymi rozpoczynał pogawędkę na tle apostołstwa narodowego.

Umiał on dziwnie korzystać nawet z potocznej, chwilowej rozmowy, z luźnego słowa, rzuconego przez kogoś, z drobnego przedmiotu, aby z nich snuć swe poglądy, aby uspioną duszę bratnią, rozbudzić do pojmowania wielkiego ideału i wskazać drogę do czynu.

Nie dziw więc, że na niego w pierwszej linii zwrócili swą uwagę założyciele „Ligi polskiej“ w Księstwie Poznańskim, która jako masowa organizacya chronić miała siły narodu, rozprzegające się gwałtownie po wypadkach roku 1848.

W Księstwie Poznańskim pozostawał w bliższych stosunkach z czynnym ówczesnym emisaryuszem Józefem Pazorskim recte Wałęckim i przez niego wtajemniczonym został w sprawy „Ligi“.

„Liga“ i jej organizacya ma być jedną z ważniejszych pobudek przeniesienia się Agatona do Krakowa. Spotykamy go tutaj już w r. 1851 jako ucznia Uniwersytetu Jagiellońskiego na wykładach Kremera i Wincentego Pola. Z końcem lipca roku 1852 po kursie letnim uczestniczył w wycieczce naukowej Wincentego Pola w Tatry, a w szczególności do doliny Kościeliskiej, gdzie na inicjatywę czcigodnego swego przewodnika uczestnicy wycieczki postawili krzyż z napisem „i nic nad Boga“, na mogile legendowego młynarza zyguntowskiego. Wspominamy tutaj o krzyżu ze względu na okoliczność, iż krzyż ten właśnie nieco później był pretekstem do aresztowania Agatona w Pieniakach pod Brodami, w domu hrabiny Klementyny Miączyńskiej, do której, na polecenie Wincentego Pola udał się piechotą przez Karpaty na posadę gubernera. Właściwym powodem aresztowania ma być denuncyacya pewnego dependenta adwokackiego, na podstawie wątku korespondencyi Agatona z jednym z emisaryuszy, przechwycowej przypadkowo. Że nie aresztowano go natychmiast, jest powodem incognito Agatona, przebywał bowiem w Krakowie pod obcym nazwiskiem.

„Przez myśl mi nawet nie przeszło — pisze Agaton o swoim aresztowaniu i wydaniu w ręce moskali — że wzniesienie krzyża w Kościeliskiej dolinie i poświęcenie go pieśniami, stanie się przedmiotem policyjnego i sądowego dochodzenia. Kogo nie pytano, kogo nie badano w tej sprawie? Ja sam w pięć miesięcy potem byłem zapytywany we Lwowie *urzędownie* przez komisarza policyjnego: czy byłem w Kościeliskiej dolinie i należałem do tych, co krzyż stawiali i śpiewali pieśń na cześć polskiej ziemi(!) A dalej: „W jej domu (Klementyny Miączyńskiej) byłem aresztowany i odwieziony do Lwowa, gdzie byłem więziony i badany o moje opinie polityczne i narodowe, wyrażone w artykułach drukowanych w pismach poznańskich i pozostających w rękopisach. Badania dokończono w cytadeli warszawskiej. W Tomaszowie bowiem w roku 1853 wydano mię w ręce moskali. W cytadeli warszawskiej komisya śledcza, zwłaszcza Lejchte badał mnie także o moje polityczne i literackie opinie i różne związki“. Denuncyacya jest widoczną.

Po roku więzienia w cytadeli warszawskiej, jako literat za artykuły pisane i drukowane, propagujące prawo Polski do bytu wolnego i niezależnego, skazany do służby prostego żołnierza do batalionu w wschodniej Syberyi za Bajkał, przewieziony do Brześcia Litewskiego, stamtąd pieszo przykuty do żelaznego drąga przebył drogę ośmnastu miesięcy.

W bataljonie, stacyonującym w Szyłkińskim zawodzie, w Merczeńskim powiecie, pozostaje półtora roku. Z szynelu wojskowego uwolniono go na podstawie przedstawionych przez rodzinę dowodów szlachectwa w r. 1858. Pozostaje jednak na zamie-

szkaniu dalej w Troicko-Sawsku pod Kiachtą a później w Irkucku. Na Syberyi utrzymywał się ze szkółki, założonej dla dzieci więźniów polskich, zbierał dalej materiały do historii porozbiorowej i pracował wiele naukowo. Owocem tej jego pracy na wygnaniu są: *Opisanie Zabajkalskiej krainy na Syberyi* tomów 2, studyum nad florą, fauną i statystyką tych ziem: *Podróż więźnia etapami do Syberyi* i *Groby polskie w Irkucku*.

W r. 1860 za wstawieniem się gubernatora Syberyi Mikołaja Murawiewa uwolniony po sześciuletniem wygnaniu powraca w październiku do Warszawy.

O działalności swej w tym okresie czasu pisze sam Agaton w liście do przyjaciela Br. Z.:

„Przy powszechnem naprężeniu umysłów byłem przeciwko użyciu gwałtownych terrorystycznych środków i przeciw przedwczesnemu powstaniu. Na mój wniosek, Komitet Centralny, którego byłem członkiem uchwalił, dyslokację spiskowych, będących na liście branki Wielopolskiego. Następnie z Komitetu ustąpiłem.

Plan całej organizacyi powstańczej z tajemnym rządem na czele opracowałem w. r. 1862. Pierwsza odezwa, zawierająca program narodowego ruchu, właściwej walki moralnej p. t. *Postanie do wszystkich Polaków* z podpisem, „Warszawianie,“ była mojego pióra.

Po wybuchu powstania, choć przedtem byłem mu przeciwny, uważałem za obowiązek popierać je z całej siły. Wezwany do zarządu powstaniem, byłem członkiem Rządu Narodowego do początku lipca 1863 r. W tej epoce powstanie stało najświetniej. Najważniejsze ustawy i odezwy (oprócz manifestu,

rozpoczynającego powstanie) w pierwszych miesiącach powstania były mojego pióra. Wypracowałem także ustawę administracyjną i inne.“

Od r. 1861 do czerwca 1863 redagował pismo ludowe i równocześnie był współpracownikiem *Strażnicy* (organu partii umiarkowanych), redaktorem *Ruchu* i *Wiadomości z pola bitwy*, pism peryodycznych tajnych.

Od lipca zajęty był powstaniem na prowincyi. Trzy razy przytomnością umysłu, przy pomocy siostry Agrypiny, uwolnił się z rąk moskiewskich.

Zaznaczyć tu jeszcze wypada bardzo ważną czynność Agatona w sprawie organizacyi moskiewskiej, mającej swój początek w związku patryotów rosyjskich „Zemla i Wola“ a wywołanego przez Agatona podczas pobytu w Cesarstwie. Celem organizacyi rosyjskiej była równocześnie z powstaniem polskim wywołać się mająca rewolucya w Rosyi. Z ramienia Rządu Narodowego wraz z Jarosławem Dąbrowskim porozumiewał się Agaton z Herzenem i Bakuninem. W tej również sprawie — jak nam osobiście opowiadał — przemawiał raz do licznie zebranych oficerów rosyjskich przez całą godzinę, udowadniając możliwość i korzyści równorzędnego wybuchu.

W r. 1863 w grudniu, nie będąc już w stanie dalej się ukrywać wyjeżdża za granicę. W Lipsku z J. I. Kraszewskim i Siwińskim założył pismo p. t. „Ojczyzna.“ Po trzech miesiącach, zmuszony okolicznościami, przejął „Ojczyznę“ do własnej drukarni w Bendlikowie w Szwajcaryi i tu wychodzi już „Ojczyzna“ aż do lipca 1865.

W tym czasie drukuje większą część swoich dzieł. W r. 1864: *Groby Polskie w Irkucku*: w r.

1866: „*Podróż więźnia etapami*“; w r. 1867: „*Opisanie Zubajkalskiej krainy*“ i pierwszy tom „*Historji powstania 1863/4 r.*“; w r. 1868 I. tom „*Polska w wulce*“, a prócz tego wspomnienia z Syberyi w fejletonie „*Dziennika Poznańskiego*“.

W Paryżu, Zurychu i innych miastach organizuje ku pomocy emigracyi polskiej Towarzystwa: „*Wzajemnej pomocy*“; Kasy oszczędności; pracujących polaków; „*Towarzystwo naukowej pomocy*“; nauk ścisłych; historyczne i wiele innych. Kto zna przebieg spraw zakładanych Towarzystw polskich w kraju, zrozumie łatwo, ile trudu i czasu zajęły one na emigracyi.

W r. 1870 powrócił Agaton na mieszkanie do Lwowa i przez lat 8 aż do lipca 1878 r. pracował w redakcyi „*Gazety Narodowej*“. Wydaje drukiem wspomnienia p. t. „*Z wygnania*“ i wspólnie z dr. Tadeuszem Żulińskim redaguje przez dwa lata „*Ruch literacki*.“ Wydawnictwo to zawieszono z nakazu namiestnika, hr. Alfreda Potockiego.

W lipcu 1878 na nalegania nieprzyjaciół politycznych Agatona, ówczesny namiestnik, choć chorego wydalil z kraju. Dnia 21. lipca w niedzielę, pożegnany ze współczuciem przez mieszkańców miasta, opuścił Agaton Lwów.

W Rapperswyly, dokąd wyjechał na stałe mieszkanie był członkiem Zarządu Muzeum Narodowego. Już 15. października 1878 wydał gorącą odezwę do społeczeństwa polskiego, wzywającą do składania pamiątek narodowych, a prócz tego za pomocą osobistych stosunków przysporzył Muzeum kilkaset cenniejszych przedmiotów. Przed samem jeszcze wyjazdem ze Lwowa wydał Monografię: „*Aleksander hr. Wielkopolski*“, a w rok później studyum

polityczno-krytyczne: o *Serwilizmie i serwilistach*.

W tym okresie czasu najczęściej zasila korespondencyami dzienniki krajowe: *Kłosa* i *Tygodnik powszechny* w Warszawie, „*Gazetę polską*“ w Chicago.

Po usunięciu się Potockiego, następcą jego, Zaleski, za staraniem rodziny i przyjaciół zgodził się na czasowy powrót Agatona pod warunkiem „wszechstronnie legalnego zachowania się“ i zamieszkania u rodziny w Stanisławowie. Zmuszony był jednak do wnoszenia co kwartału podania o przedłużenie pozwolenia pobytu w kraju. Pod kontrolą tego rodzaju pozostawał do ostatniej chwili swego żywota. W r. 1884 schorzały, znękany cierpieniami, powraca Agaton na łono kochającej rodziny, ale i teraz jeszcze nie puszcza pióra z ręki.

Koresponduje dalej z dziennikami krajowymi, drukuje podczas obrad nad budżetem exterminacyjnej polityki, „żelaznego księcia“ obszerną odpowiedź „*Wieczory Wielkopolanina*“, pisuje dłuższe i krótsze artykuły do pism zagranicznych. Ostatnią jego pracą drukowaną jest „*Charakterystyka powstania styczniowego*“, część odczytu p. t. „Reakcyja i ogólna charakterystyka powstania styczniowego“, czytanego na wieczorku w rocznicę powstania 1886 w sali „Sokoła“ we Lwowie a następnie 2. lutego w Tow. rękodzielników „Skala“.

Pracowity swój żywot zakończył Agaton z piórem w ręku w Stanisławowie dnia 18. lipca 1887 r.

Pogrzeb odbył się kosztem miasta.



II.

a) Dzieła i Broszury.



Groby polskie w Irkucku. Kraków 1864 r. (Przedrukowano w r. 1870 w pamiętniku p. t.: „Z Wygnania“).

Podróż więźnia etapami do Syberyi w 1854 r. Lipsk 1866 u Brockhausa. Tomów dwa.

Opisanie Zabajkalskiej krajiny w Syberyi. Lipsk 1867 u Brockhausa. Tomów trzy.

Historja powstania narodu polskiego w r. 1861—1864. Paryż. Księgarnia Luxemburska. Tom I. 1867, tom II. 1868; tom III. 1870; tom IV. 1871.

Z Wygnania. Lwów 1870. Tomów dwa.

Polska w walce, zbiór wspomnień i pamiętników z dziejów naszego wyjarzmienia. Tom I. Paryż 1868; tom II. Kraków 1875.

Album Muzeum Narodowego w Rapperswyłu na setną rocznicę 1772 roku wydane staraniem Władysława hr. Platera. Poznań 1872. (Zawiera pisaną przez Agatona Gillera „Listę wygnańców polskich do r. 1860“).

Polska na wystawie powszechnej w Wiedniu 1873 r. Listy Agatona Gillera. Lwów 1873. Tomów dwa. (Przedruk z „Gazety Narodowej“).

Sobótka, księga zbiorowa na uczczenie 50-letniego jubileuszu Seweryna Goszczyńskiego. Lwów 1875. (Zawiera życiorys Seweryna Goszczyńskiego przez Agatona Gillera.)

Karol Ruprecht. Szkic biograficzny przez Agatona Gillera. Lwów 1875.

Album Muzeum Narodowego w Rapperswyłu pod redakcją J. I. Kraszewskiego, staraniem Agatona Gillera. Lwów 1876. (Zawiera Muzeum narodowe w Rapperswyłu przez A. G.)

Z podróży po kraju słowackim. Lwów 1876.

Pogrzeb ś. p. Seweryna Goszczyńskiego. Lwów 1876.

Aleksander hr. Wielopolski Margrabia Gonzaga Myszkowski. Lwów 1878. (Przedruk z „Gazety Narodowej“.)

Odezwa Zarządu Muzeum Narodowego w Rapperswyłu, tyczące pamiątek męczeństwa polskiego. 15. października 1878 z podpisem Władysława Platera.

List Agatona Gillera o organizacyi Polaków w Ameryce. Chicago 1879 r.

Tomasz Olizarowski, wspomnienie. Lwów 1879.

Wspomnienie Jana Działyńskiego. Lwów 1880 r.

Wieniec pamiątkowy półwiekowej rocznicy powstania listopadowego, obchodzonej 29. listopada 1880 r. zebrany pod redakcją Agatona Gillera. Rapperswył 1881 r.

(Zawiera następujące prace A. Gillera:)

a) Wspomnienia.

1. Ludwik Nabelak. 2. Leonard Rettel. 3. Karol Paszkiewicz. 4. Edward Trzebiński. 5. Walenty Nasierowski. 6. Hr. Władysław de Broel Plater. 7. Bohdan Zaleski. 8. Krystyn Ostrowski. 9. Henryk Janko. 10. Edward Poniński. 11. Alfred Młocki. 12. Mieczysław Darowski. 13. Jan Nepomucen Janowski. 14. Franciszek Bobiński. 15. Adolf Skarbak Malczewski. 16. Emilian Bednarczyk. 17. Jan Wincenty Mazurkiewicz. 18. Walenty Milewski. 19. Jenerał Antoni Klimkiewicz. 20. Wojciech

Śmiałowski. 21. Edmund Krasicki. 22. Kazimierz Krasicki. 23. Nereusz Korczak Jaroszyński. 24. Jenerał Józef Chełmicki. 25. Jenerał Artur Gołuchowski. 26. Jenerał Feliks Breański. 27. Julian Konstanty Ordon. 28. Wiktor Zienkowicz. 29. Józef Reitzenheim. 30. Władysław Sobelski. 31. Antoni Bukowski. 32. Edmund Kraiński. 33. Maurycy Kraiński. 34. Wincenty i Bogusław Longchamps. 35. Leonard Niedźwiecki. 36. Henryk Gołejewski. 37. Teofil Mlicki. 38. Waleryan Podlewski. 39. Józef Głębocki. 40. Jan Stefan Kozłowski. 41. Henryk Kałuszowski. 42. Ludwik Nowakowski. 43. Michał Skarzyński. 44. Rudolf Korwin Piotrowski. 45. Leopold Paliszewski. 46. Izydor Pomiankowski. 47. August Mieczkowski. 48. Michał Zaleski. 49. Ignacy Miarkowski. 50. Jan Luboradzki. 51. Jan Bartkowski. 52. Jan Kanty Czerszyk. 53. Aleksander Bednarski. 54. Konstanty Mateczyński. 55. Piotr Zardecki. 56. Jenerał Jerzy Bulharyn. 57. Leon Chrzaniowski. 58. Teofil Ogonowski. 59. Stanisław Błociszewski. 60. Hieronim Kunaszewski. 61. Antoni Turchetti. 62. Adam Micewski. 63. Konstanty Rojowski. 64. Mikołaj Tur Przedzrymirski i *Pięćdziesięcioletnia rocznica powstania Listopadowego*⁴.

Życiorys i pogrzeb Młockiego. Lwów 1882 r.

Hrabia Władysław Plater-Broel założyciel Muzeum Narodowego w Rapperswyłu, (odbitka z „Wieńca pamiątkowego.”) Poznań 1882.

Bohdan Zaleski (odbitka z „Wieńca pamiątkowego”) Poznań 1882.

Nereusz Korczak Jaroszyński (odbitka z „Wieńca pamiątkowego.”) Poznań 1882.

W obronie prawdy i własności narodowej, odpowiedź p. Estreicherowi przez jednego z urzędników

ków Muzeum Narodowego w Rapperswyłu. Paryż 1883 r.

Krzyż w Kościeliskiej dolinie, wspomnienie Agatona Gillera. Kraków 1884. Odbitka z Pamiętnika towarzystwa Tatrzańskiego.

Księga wspomnień Alfreda Młockiego. Wydana przez Agatona Gillera i Piotra Zbrożka. Paryż 1884. (zawiera życiorys Młockiego pióra Gillera.)

O życiu i pracach F. H. Duchńskiego kijowianina. W jubileuszową rocznicę 50 -letnich jego zasług naukowych. Studium przez A. G. Lwów 1885.

Dr. Tadeusz Żuliński. Wspomnienia pośmiertne (Odbitka z „Przewodnika gimnastycznego.“) Lwów 1885 r.

Dr. Tadeusz Żuliński, wspomnienia jego żywota. Opis pogrzebu i żałobnego nabożeństwa. (Odbitka z „Gazety Narodowej“.) Lwów 1885.

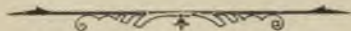
Wieczory Wielkopolanina do charakterystyki naszych czasów. Lwów 1886.

Ogólna charakterystyka powstania w r. 1863. Lwów 1888.



III.

b) Dzienniki i pisma periodyczne.



Tygodnik powszechny w Warszawie. *Listy Szwajcarskie* przez B. Sulitę:

I. w Nr. 9 z 1882 r.

II. w Nr. 25 26 i 27 z 1882 r. razem wierszy 692.

III. w Nr. 47 48 i 49 z 1882 r. O historykach szwajcarskich i sprawozdanie z 37. Walnego Zgromadzenia Towarzystwa szwajcarskich historyków w Genewie odbytego.

IV. oznaczony cyfrą I. jako pierwszy z r. 1883, wydrukowany w Nr. 9 z 4. marca, wierszy 322. Treść: O stacyach meteorologicznych w Szwajcaryi, zwłaszcza na górze Gotarda. Krajobraz dziki wyżyn alpejskich. Podanie ludowe i sagi. Wykład Salomona Vögelina o alpejskich sagach.

V. ma liczbę II. z datą 2. września 1883. Treść: Wystawa krajowa szwajcarska w Zurychu. Cel jej i korzyści. Cel w części osiągnięty. Opis pawilonu głównego w ogrodzie. O ubiorach. O stosowaniu artyzmu do przemysłu. Szkoły przemysłowe, nauka rysunków. W Galicyi tak samo postępują. Rozpisanie się o przemyśle domowym i wielkofabrycznym. Resztki przemysłu domowego: snycerstwo, plecione słomki w Chargau. Dwa systemy produkcji w znaczeniu socyalnem. Potrzeba powrotu do przemysłu domowego. Ta ustanie i kwestya socyalna. Produkcya materyj jedwabnych nad brzegiem jeziora zurychskiego. O zegarmistrzostwie genewskiem. Gostkowski, Majewski, MArkowski, Bandurski. Za-

sługi Bandurskiego. Nicewicz. Preparata anatomiczne i sposoby ich konserwowania dr. Laskowskiego.

Drukowany w Nr. 37 i 38 z r. 1883, wierszy 472.

VI. ma w roku 1883 liczbę III. z datą 15. października nad jeziorem Zurychskim. Drukowany w Nr. 44 i 45. Treść: Działanie Armii zbawienia w Szwajcaryi. Ogólne wiadomości o tój sekcji i rzecz o niedostatecznej tolerancji i usposobienie Szwajcarów do roznamiętnienia się kwestjami religijnymi.

VII. ma w roku 1884. liczbę I. jako pierwszy w tym roku; ma datę 14. lutego nad jeziorem Zurychskim. Drukowany w Nr. 9 i 10 ex 1884. Treść: Opis rodzinnego miejsca Zwinglego Wildhausa i jego okolicy. Opis śmierci Zwinglego pod Kappel. Opis czterechsetnej rocznicy urodzin reformatora w Zurychu. Charakterystyka Zwinglego. Jego pomysły pedagogiczne, społeczne, polityczne i prawo przytułku, któremu dał początek.

VIII. ma liczbę II. pisany nad jeziorem Zurychskim 10. października 1884. Drukowany w Nr. 46 47 i 48 wierszy 675.

IX. ma liczbę I. jako pierwszy w 1885. Pisany w Stanisławowie. Drukowany w Nr. 29 i 30 z r. 1885, wierszy 540.

X. ma liczbę II. z r. 1885 z datą 20. października. Treść: Wzmianka o wydalaniach z Prus Polaków. Szwajcaryja wpadła w niełaskę Niemiec i w latach 1839 1840 i 41 każdy Szwajcar był jako włóczęga z Niemiec wydalany, nawet ten, który miał paszport. Opis tego wydalania, mniej on miał rozgłosu niż obecne wydalania Polaków, bo i znaczenie miał inne. O włóczęgostwie w Niemczech. Przewodniki po Szwajcaryi. Kongres eucharystyczny w Fryburgu.

Ludwik Sztur. Wspomnienie przez B. Sulitę. Drukowany w Nr. 38 i 39 z r. 1882.

Gottfried Kinkel, wspomnienie drukowane w Nr. 3 z r. 1883.

Wystawa międzynarodowa sztuk pięknych w Rzymie. (Listów III).

I. Wstęp, ogólne poglądy.

II. O malarzach polskich.

III. O rzeźbiarzach polskich w Nr. 16 18 19 i 22 z r. 1883.

Uroczystość czterechsetnej rocznicy urodzin Rafaela. Nr. 15 z r. 1883, wierszy 320.

Trzechsetletnia rocznica śmierci Jana Kochanowskiego w Paryżu przez B. Sulitę. Paryż 15. maja 1884. Sprawozdania z wykładów: Seweryny Duchinińskiej i Wacława Gasztofta. Drukowany w Nr. 22 z r. 1884.

Wspomnienie paryskiej wystawy sztuk pięknych z r. 1884. Ogólne uwagi o malarstwie francuskim i objawy nowego w niem zwrotu ku idealizmowi, jakie się przedstawiły na wystawie. Drukowany w Nr. 31 i 32 z r. 1884.

Gazeta Narodowa we Lwowie. W latach: 1871, 1872, aż do lipca 1878, Agaton Giller jednym z głównych współpracowników.

Od lipca 1878, 1879, 1880, 1881, 1882, 1883 i 1884 pisze: Z Szwajcaryi; — Z nad granic francuskich; — Z Paryża; — Z południowych Niemiec, korespondencye pod pseudonimem Banickiego.

Wiązanka wspomnień przez Agatona Gillera:

I. Wspomnienia i pamiątki po Kościuszcze. Rapperswyl 26. czerwca 1883.

II. Listy i pamiątki po Kościuszcze. Rapperswyl 17. grudnia 1883 r.

Dr. Tadeusz Żuliński, wspomnienie, r. 1885.

Leonard Rittel, biografia, r. 1885.

Karol Paszkiewicz, biografia, r. 1885.

Ze świata i z domu. I. i II. r. 1885.

Dziennik Poznański. W r. 1865 z dnia 30. sierpnia nr. 197; 31. sierpnia nr. 198 i 1. września nr. 189.

Kronika Irkucka przez Agatona Gillera.

W r. 1872 z dnia 7. lutego i 16. lutego nr. 29 i 37.

Przechadzki w okolicach Irkucka przez Agatona Gillera.

W r. 1879 w kwietniu korespondencya.

Listy ze świata I. Rzym 12. maja 1883 r Treść:

Wstęp, o czem będę pisać w Listach ze świata; Kilka słów o misyi Polaków w świecie. Potrzeba zbierania faktów, z których dadzą się wyprowadzić wnioski o tej misyi. Akademia Mickiewicza w Bolonii. Mowa o przyszłości Polski przez Santagata. Projekt katedry polsko-słowiańskiej w Uniwersytecie upadł w komisji budżetowej. Wykłady Lenartowicza. Artykuły Stella d'Italia o Lenartowiczu. Pochwała jego prelekcji. Malwina Ogonowska jej przeszłość. Uporządkowanie oddziału słowiańskiego biblioteki uniwersyteckiej i prace jej dla Akademii Mickiewicza. Kobiety profesorki na uniw. bolońskim. Przybywa do ich rzędu Ogonowska. Naucza języków polskiego i rosyjskiego. O tej nauce kilka słów. Pisma do niej rektora uniwersytetu. Słowa Kuryera Paryskiego o polskim patryotyzmie.

W *Gazecie Krakowskiej*. *Listy Tulacza* * * I. 14. czerwca 1882. Wspomnienie Tadeusza Komara, Karola Królikowskiego i Karola Sienkiewicza.

Listy Tułacza * * * II. 8. września 1882. Opis bankietu na cześć Santagaty w Rapperswyłu 31. sierpnia 1882.

Listy Tułacza * * * III. Nad brzegiem Śródziemnego morza 9. maja 1883 r. Wspomnienia wielkich ludzi. Znaczenie i doniosłość biografii. Na czem polega prawdziwa wielkość. Życie poetów arcydziełem i to obok ich geniuszu stanowi ich wielkość. Wspomnienie pobytu Mickiewicza w Dreźnie 1832 r. z listu Adolfa Skarbka Malczewskiego.

Prócz tego w latach 1881—1884 r. 27 korespondencyj.

Kuryer Poznański. 14. czerwca 1879. Polemika z Epsilonem.

Kłoty w Warszawie. 1879 Nr. 735, 736, 737, 738, „Wycieczki po Galicyi, Nr. 738, „Lamus w Przyrowej“ Nr. 739 „Wycieczki po Galicyi“ 1880 Nr. 771 772, 773 „Tunel w górze św. Gotarda z 3 rycinami razem wierszy 728, „Wróblewice“ „Wyprawa Turków pod Wiedeń“.

Sztandar i Strażnica we Lwowie. Rok 1879 w lutym korespondencya, artykuł; w marcu korespondencya, artykuł, w marcu, kwietniu i październiku artykuły wstępne.

Warta r. 1883 „Listy Tułacza“.

Ogniwo w Nowym Jorku. Rok 1880 w styczniu korespondencya.

Przedświt w Czerniowcach 1883 styczeń I o „Brodzkim.“

Gazeta Polska w Czerniowcach. 1883 w lipcu „Echa z Emigracyi.“

Przedświt organ młodzieży z r. 1871 „Tryumf proletaryuszów“.

Czytelnia Niedzielna pismo ludowe wychodzi w Warszawie w r. 1861, 1862 aż do czerwca 1863 pod redakcją Agatona Gillera.

Echo z Pokucia 1883 styczeń I „O Lenartowiczu“ w Nr. 2.

Kuryer Paryski dwutygodnik polityczny-literacki-społeczny; organ patryotyczny polski, wychodzi w Paryżu 1. i 15. każdego miesiąca. Wydawca A. Reiff.

Nr. 1. wyszedł 15. września 1881.

„Pierwszych 9 Nr. wychodziło pod redakcją Alfreda Barwińskiego i Adolfa Reiffa wydawcy. W tych 9 Nr. artykuły wstępne i wiele artykułików drobnych w Rozmaitościach, korespondencye są mojego pióra. Reiff wezwał mnie na redaktora. Nie mogąc mieszkać w Paryżu, nie chciałem wziąć na siebie odpowiedzialności redaktora — obiecałem atoli bez tytułu być rzeczywistym redaktorem. Jakoż od tego czasu niemal wszystko, co *Kuryer Paryski* drukował jest mojego pióra, nawet korespondencye. Nie wiele jest korespondencyj i artykułików obcego pióra, — lecz i te były przezemnie przerabiane lub poprawiane. Ponieważ nie byłem w Paryżu, czasem Reiff dla zapelnienia miejsca wsunął jaką wiadomość, nie mającą mojej aprobaty. Rzadko to czynił. Sumiennie dotrzymywał obietnicy i ze wszystkim się do mnie oduosił. Obowiązek redaktora spadł na mnie nieznacznie i wiele mi czasu zabrał i wiele kosztował. Chciałem, żeby emigracja posiadała pismo pocziwe, poważne i patryotyczne! Agaton Giller.“

Pisane w zamku Rapperswylskim 28. czerwca 1884 r.

Wychodzi przez 3 lata t. j. 1881, 1882 i 1883 razem Nr. 55. Z 1. stycznia 1884 zmienia tytuł na „Kuryer Polski“ w Paryżu.

Gazeta Polska w Chicago. Rok 1879 „O organizacyi Polaków w Ameryce“ Rok 1879 w kwietniu artykuł, czerwcu, korespondencya, lipcu artykuł, wrześniu korespondencya.

Roczniki Samborskie, r. 1880 r. 1886 „żywot ś. p. Domicyana Mieczkowskiego.“

Neues Wiener Tagblatt. W kwietniu 1879 „O nihilizmie“.

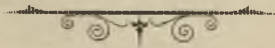
Wydawnictwo materyałów do historii powstania 1863—1864. Tom wstępny. Lwów 1888.

Dzieje delegacyi warszawskiej.



IV.

e) *Trisma* per yodiyekne iajne.



Strażnica wychodzi od 1. sierpnia 1861 w Warszawie. Organ partji umiarkowanej. Główny współpracownik Agaton Giller. Drukarz Szumański. Wyszło Nr. 36. Nr. 1 i 2 odbitki szczotkowe. Egz. 15 gr. p.

Wiadomości z pola bitwy Organ Komitetu Centralnego do czerwca 1863. Nr. 1 wyszedł 10. lutego 1863 r. Redaktor Agaton Giller. Cena egz. 15 gr. p.

Ruch, organ urzędowy Komitetu Centralnego a potem Rządu Narodowego. Są w nim artykuły Padlewskiego, Bobrowskiego, Murzewskiego, Szwarca. Redaktor Agaton Giller.



INSTYTUT
BADAŃ LITERACKICH PAN
BIBLIOTEKA
00-330 Warszawa, ul. Nowy Świat 72
Tel. 26-68-62

<http://rcin.org.pl>

F

17.924